

دیپلماسی فرهنگی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا؛ فرصت‌ها، تهدیدها و راهبردها

جلال درخشه^۱

استاد گروه علوم سیاسی دانشگاه امام صادق (ع) (نویسنده مسئول)

علیرضا اسماعیلی کلیشمی^۲

دانشجوی دکتری سیاستگذاری فرهنگی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۶/۱۴

چکیده

از مهم‌ترین سازوکارها و ابزار تأمین اهداف سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تدوین، تنظیم و اعمال دیپلماسی فرهنگی کارآمد و روزآمد به عنوان نمونه بارز و اعلا‌ی قدرت نرم آن است. هدف این مقاله بررسی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در کشور ایتالیا است که با استفاده از روش مطالعه کتابخانه‌ای اسنادی، مدارک علمی و گزارشات مربوطه تلاش می‌کند تا ضمن ارائه توضیحاتی از تطور مفهوم دیپلماسی و تبیین فرصت‌ها و تهدیدهای فعالیت‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا، راهبردهای فعالیت‌های فرهنگی در این کشور را واکاوی نماید. مقاله با طرح این سؤال که مناسب‌ترین راهبردها برای فعالیت‌های فرهنگی و هنری جمهوری اسلامی ایران و اقدامات مربوط به دیپلماسی فرهنگی و بهره‌مندی از مؤلفه‌های قدرت نرم در کشور ایتالیا کدام است، این فرضیه را طراحی کرده که با اجرای راهبردهای اشاره‌شده به خصوص گسترش علاقه و شناخت نخبگان و توده مردم ایتالیا به ارزش‌های فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی و همچنین گسترش علاقه و گرایش نخبگان به زبان و ادبیات فارسی در این کشور امکان تحقق اهداف دیپلماسی فرهنگی فراهم شده و ایتالیا می‌تواند تا حد زیادی به عنوان الگوی مناسبی برای کشورهای دیگر اروپا خصوصاً در حوزه اروپای غربی و مرکزی قرار گرفته و با مد نظر قرار دادن راهبردهای مطرحه، امکان یکسان‌سازی عملکرد مدیران اجرایی فرهنگی و هماهنگی بین آنها در کشور ایتالیا فراهم خواهد آمد.

واژه‌های کلیدی: قدرت نرم، دیپلماسی فرهنگی، جمهوری اسلامی ایران، ایتالیا، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی.

1. j.dorakhshah@yahoo.com

2. reza87654@yahoo.com

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

کشورها از دیرباز از سیاست خارجی برای تحقق منافع ملی خود استفاده کرده و ابزار سیاست خارجی آنها در بیشتر موارد دیپلماسی بوده است. آنها به طور سنتی دیپلماسی را در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و امنیتی در عرصه بین‌الملل برای اعمال سیاست خارجی خود مدنظر داشته‌اند، لیکن تغییر شرایط به خصوص پس از پایان جنگ سرد و جهانی شدن موجب شد تا «فرهنگ و مؤلفه‌های فرهنگی» نیز به عنوان رکن چهارم سیاست خارجی مطرح شده و در نتیجه دیپلماسی تحول یافته و دیپلماسی فرهنگی به عنوان ابزاری مهم در تأمین منافع ملی و تحقق اهداف سیاست خارجی به کار گرفته شود (خانی، ۱۳۸۴: ۱۳۷).

از واژه فرهنگ در قاموس و عرف سیاست بین‌الملل به عنوان «قدرت نرم» یاد می‌شود. بسیاری از نظریه‌پردازان دیپلماسی فرهنگ را نمونه بارز و اعلا‌ی قدرت نرم می‌دانند که به کشورها امکان و توان نفوذ در طرف مقابل از طریق عناصری چون فرهنگ، ارزش‌ها و ایده‌ها را می‌دهد. در همین راستا پیشبرد سیاست خارجی در جهان معاصر بیش از پیش به انگاره‌سازی‌ها و تصویرسازی‌ها وابسته شده و سیاست خارجی و تأمین اهداف و منافع ملی تا حدود زیادی به میزان داشتن منابع و ابزارهای قدرت نرم وابسته شده است.

ایران با توجه به پیشینه تمدنی، تاریخی، فرهنگی و مذهبی از منابع قدرت نرم ارزشمند و بالایی برخوردار است. انقلاب اسلامی و به دنبال آن تشکیل نظام جمهوری اسلامی ایران، به دلیل ماهیت اسلامی، فرهنگی، ایدئولوژیکی و جهان‌شمولی آن تأثیرات و آثار متعددی از قبیل بی‌اعتباری نظام دوقطبی حاکم بر جهان، ارائه الگوی مردم‌سالاری دینی، احیای تفکر اسلامی، ایجاد فرهنگ و تفکر ظلم‌ستیزی و نفی سلطه‌طلبی در جهان و تقویت مبارزه با صهیونیسم جهانی را بر نظام روابط بین‌الملل در پی داشته است.^۱

تأثیراتی که همزمان با تشکیل این نظام، مخالفت‌ها و تلاش‌های فراگیر و جدی قدرت‌های استکباری و در رأس آنها آمریکا را علیه خود برانگیخته و نظام سلطه برای خنثی‌سازی این تأثیرات و سرنگونی نظام همه تلاش‌های خود را در عرصه‌های مختلف به کار بست. آنها به این نتیجه واحد رسیده‌اند که قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران باید از طریق قدرت و تهدیدات نرم آنها کنترل و مدیریت شود (سمیعی اصفهانی و فتحی مظفری، ۱۳۹۱: ۱۵۴).

۱. برای مطالعه بیشتر به کتاب تأثیر انقلاب اسلامی بر سیاست بین‌الملل (۱۳۸۶)، تألیف محسن مجرد، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی مراجعه شود.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیان اسلام

بر این اساس اهمیت بهره‌گیری از مؤلفه‌های قدرت نرم در چارچوب دیپلماسی فرهنگی به حدی است که می‌تواند به کاهش تأثیر تبلیغات منفی و تلاش‌های مخالف برخی از کشورها که در سال‌های اخیر علیه جمهوری اسلامی ایران به وجود آمده است، کمک کرده و چهره مثبتی را از جمهوری اسلامی ایران در ذهن مخاطبان عام و نخبگان کشورهای دیگر پایدار نماید.

متولی رسمی کاربست مؤلفه‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور و تدوین و تنظیم و اعمال دیپلماسی فرهنگی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی است که از طریق رایزنی‌ها و نمایندگی‌های فرهنگی خود در سراسر جهان این وظیفه را پیگیری و انجام می‌دهد.

این مقاله درصدد است که ضمن ارائه تعاریف مربوط به مفاهیم مورد نظر، نگاهی اجمالی به تطور دیپلماسی انداخته و با تبیین مفاهیم دیپلماسی، دیپلماسی عمومی، دیپلماسی فرهنگی و دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، فرصت‌ها و تهدیدهای مربوط به فعالیت‌های فرهنگی و هنری در کشور ایتالیا، راهبردها و سپس راهبردهای مرجح و مورد نظر خود را ارائه کند. مقاله با طرح این سؤال که مناسب‌ترین راهبردها برای فعالیت‌های فرهنگی و هنری جمهوری اسلامی ایران و اقدامات مربوط به دیپلماسی فرهنگی و بهره‌مندی از مؤلفه‌های قدرت نرم در کشور ایتالیا کدام است، این فرضیه را طراحی کرده که با اجرای راهبردهای مناسب فرهنگی مذکور در این کشور که به عنوان عضوی از اتحادیه اروپاست، در قالب فعالیت‌های فرهنگی، هنری و برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی، در پرتو دیپلماسی فرهنگی، امکان کاهش اثرات تلاش‌های مخالفان و تبلیغات منفی دشمنان و همچنین افزایش برداشت مثبت از جمهوری اسلامی ایران، در این کشور به وجود آمده و می‌تواند تا حد زیادی الگوی مناسبی برای کشورهای دیگر اروپا به خصوص در حوزه اروپای غربی و مرکزی باشد.

با مد نظر قرار دادن راهبردهای مرجح و مناسب پیشنهادشده، امکان یکسان‌سازی عملکرد مدیران اجرایی فرهنگی در این کشور فراهم شده و نوعی هماهنگ‌سازی در مجموعه فعالیت‌های فرهنگی که توسط نهادهای مختلف داخلی در حوزه اروپا به ویژه ایتالیا انجام می‌شود، به عمل خواهد آمد.

الف) چارچوب نظری

۱. قدرت نرم

واژه «قدرت نرم» را جوزف نای^۱، تئوریسین آمریکایی حوزه امور امنیت بین‌الملل برای اولین بار به کار برد. در اساس از واژه فرهنگ در قاموس و عرف سیاست بین‌الملل به عنوان «قدرت نرم» یاد می‌شود. توضیح این اصطلاح با توجه به نظرات مختلف و دیدگاه‌هایی که مطرح شده، این است که قدرت نرم، محصول و برآیند تصویرسازی مثبت، ارائه چهره موجه از خود، کسب اعتبار در افکار عمومی داخلی و جهانی، قدرت تأثیرگذاری غیرمستقیم توأم با رضایت بر دیگران و... است. به طوری که امروزه، این قرائت از قدرت در مقابل قدرت سخت، قدرت نظامی و تسلیحاتی که به نحوی توأم با اجبار و خشونت‌های فیزیکی است، به کار می‌رود. بنابراین، قدرت نرم، توانایی شکل‌دهی به ترجیحات دیگران بوده و جنس آن از نوع اقناع و هسته اصلی آن جذابیت است، در حالی که چهره زمخت و سخت قدرت از نوع وادار و اجبار کردن است.

در دیدگاه نای، قدرت نرم دارای سه منبع کلی است: فرهنگ، ارزش‌های سیاسی و سیاست داخلی و خارجی (Nye, 2004: 11-15). در نظریه قدرت نرم، دیپلماسی فرهنگی به عنوان جزئی از دیپلماسی عمومی از ارکان قدرت نرم به شمار می‌رود که در تعاملی سازگار و هم‌افزا با سایر ارکان قدرت ملی کشور قابل تشریح است. بر این اساس مفاهیم و مبانی نظری مرتبط در قالب عناوین زیر ارائه می‌شود:

۲. دیپلماسی

دیپلماسی به عنوان فن سازماندهی روابط میان کشورها به لحاظ مفهومی در یک تعریف کوتاه عبارت است از فن اداره سیاست خارجی یا تنظیم روابط بین‌المللی و نیز حل و فصل اختلافات بین‌المللی از طرق مسالمت‌آمیز (قوام، ۱۳۸۸: ۱۸۶). مورگنتا دیپلماسی را تدوین و اجرای سیاست خارجی در همه سطوح از صدر تا ذیل می‌داند (مورگنتا، ۱۳۸۴: ۲۴۷-۲۴۶). در یک تقسیم‌بندی کلی تا اواخر قرن هیجدهم دیپلماسی بسته و مخفی و پس از آن به دنبال دگرگونی‌های مختلف نظام بین‌الملل و پیشرفت تکنولوژی ارتباطات و قدرت یافتن افکار

فصلنامه علمی - پژوهشی
مجموعه نشریات اعلام اسلامی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام

۳۰

سال هفتم، شماره دوم تابستان ۱۳۹۱

1. Joseph Nye

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراست العالم الاسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین اسلام

عمومی به خصوص تجربه‌های تلخ ناشی از تحولات نظام بین‌الملل در نیمه اول قرن بیستم و دوران جنگ‌های جهانی به تدریج موجب رویگردانی از دیپلماسی بسته و پنهان و روی آوردن به دیپلماسی باز و آشکار گردید. بر این اساس دیپلماسی سنتی دچار چالش شده و دیپلماسی نوین مبتنی بر سیاست هنجاری و نرم تکوین یافت (درخشه و غفاری، ۱۳۹۰: ۱۱). دیپلماسی در دنیای امروز دستخوش دگرگونی‌های اساسی شده و تقسیم‌بندی‌های مختلفی از آن به عمل آمده است.

۳. دیپلماسی عمومی

ظهور و گسترش تکنولوژی ارتباطات، اهمیت یافتن افکار عمومی، جایگزین شدن قدرت نرم به جای قدرت سخت و تحولات دیپلماسی از سنتی به نوین موجب تولد دیدگاه جدید «دیپلماسی عمومی» برای تحقق اهداف دولت‌ها در خارج شد (بشیر، ۱۳۹۵: ۱۱۳). این اصطلاح بیش از همه در مطالعات دانشگاهی و نیز سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا به کار گرفته شده است. در این راستا، آژانس اطلاعات ایالات متحده آمریکا دیپلماسی عمومی را به معنای تقویت منافع ملی از طریق شناخت، اطلاع‌رسانی و تأثیرگذاری بر مردم کشورهای دیگر و گسترش گفت‌وگو میان شهروندان و نهادهای یک کشور و هم‌تایان خارجی آنان تعریف می‌کند (آشنا، ۱۳۸۳: ۲۴۱).

به نظر می‌رسد که رابطه دیپلماسی عمومی و دیپلماسی فرهنگی، عموم و خصوص من‌وجه بوده و بین آنها در هم تنیدگی شدیدی وجود دارد. در حقیقت، دیپلماسی عمومی، تعامل و تداخل سیاست و فرهنگ در سطوح مختلف است. به عبارت دیگر، جلوه فرهنگی سیاست را می‌توان دیپلماسی عمومی نامید. به همین دلیل، فرهنگ که یکی از مصادیق مهم قدرت نرم می‌باشد، اساس دیپلماسی عمومی را تشکیل می‌دهد.

۴. دیپلماسی فرهنگی

دیپلماسی فرهنگی به عنوان بخشی از دیپلماسی عمومی است که به برقراری، توسعه و پیگیری روابط با کشورهای خارجی از طریق فرهنگ، هنر و آموزش پرداخته و تلاش می‌کند با استفاده از فرهنگ و عناصر و مؤلفه‌های فرهنگی بر افکار عمومی دیگر کشورها تأثیر

گذاشته و موجب افزایش اعتبار و گسترش نفوذ در عرصه بین‌المللی گردد. دکتر نقیب‌زاده در تعریفی دیپلماسی فرهنگی را هنر کاربست و اجرای سیاست‌های فرهنگی توسط نمایندگان رسمی کشورها می‌داند. به تعبیر او مهارت و هنر استفاده از توزیع بهینه بودجه تشخیص داده شده برای برنامه‌های فرهنگی توسط دیپلمات‌ها، دیپلماسی فرهنگی نامیده می‌شود (حقیقی، ۱۳۸۶: ۶۶). دیپلماسی فرهنگی در واقع پیشبرد و تأمین منافع ملی از طریق ابزارهای فرهنگی است که نمونه بارز و اعلا‌ی استفاده از قدرت نرم است.

به عقیده گیفورد مالون^۱ دیپلماسی فرهنگی برقراری یک شاهراه ارتباطی برای ارائه تصویر و ارزش‌های یک ملت و در عین حال، تلاش برای دریافت درست تصاویر واقعی از سایر ملت‌ها و فهم ارزش‌های آنهاست. دیپلماسی فرهنگی را می‌توان حوزه‌ای از دیپلماسی نوین دانست که به برقراری، توسعه و پیگیری روابط با کشورهای خارجی از طریق فرهنگ، هنر و آموزش می‌پردازد. با برداشت تطبیقی از وجوه مشترک تعاریف مختلف می‌توان چنین نتیجه گرفت که دیپلماسی فرهنگی دو وظیفه مهم شناساندن و شناسایی را با تولید متن‌های مختلف با استفاده از ابزارهای مناسب از روایت تمدنی و فرهنگی یک کشور برای سایر ملت‌ها / کشورها که هماهنگ با اهداف سیاسی آن کشور بوده و با هدف اقناع و اشتراک معنا تولید شده باشند، به عهده دارد (بشیر، ۱۳۹۵: ۱۶۶).

۵. دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

۵-۱. ماهیت و تعریف

انقلاب اسلامی ایران ماهیتی ایدئولوژیک و فرهنگی داشته و بر مبانی و عناصر فرهنگی استوار بوده و این ویژگی منحصر به فرد در اصول و بنیادها و مفاهیم اساسی سیاست خارجی نیز نمود یافته است. آنچه جمهوری اسلامی ایران به عنوان کرامت انسانی، عدالت‌خواهی، نفی نظام سلطه، گفت‌وگوی تمدن‌ها، جهان‌عاری از خشونت و تعامل و همکاری مؤثر و سازنده با جهان خارج مطرح کرده، در واقع گفتمان سیاسی است که بر مبانی فرهنگی سیاست خارجی استوار است.

بر این اساس، دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از ابعاد و ابزارهای

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية تراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

۳۲

سال هفتم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۶

1. Giford Malune

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین اسلام

سیاست خارجی عبارت است از تلاش و کوشش از پیش طراحی شده و سازمان‌یافته جمهوری اسلامی ایران برای تأثیرگذاری بر برداشت‌ها، ادراکات، افکار، انگاره‌ها، ایده‌آل‌ها، ارزش‌ها، ایستارها و باورهای سایر ملت‌ها از طریق تبیین و ترویج فرهنگ و تمدن ایرانی و شناخت و درک واقعی فرهنگ‌های دیگر به منظور تأمین و توسعه منافع ملی. از این‌رو، دیپلماسی فرهنگی متضمن و مستلزم تبیین، ترویج، معرفی و گسترش مؤلفه‌ها و عناصر، ارزش‌ها و ابعاد فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی و گفتمان انقلاب اسلامی از طریق به کارگیری ابزارهای فرهنگی است (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۹: ۱۰۵). بر این اساس مهم‌ترین کارکرد دیپلماسی فرهنگی فراهم ساختن ابزار و سازوکار لازم برای اعمال قدرت نرم از سوی جمهوری اسلامی ایران است. نگاه معرفتی و منطقی که توسل ایران به قدرت نرم و دیپلماسی فرهنگی را موجب شده است، عبارت است از اینکه جمهوری اسلامی ایران با تعریف دو جبهه حق و باطل و استضعاف و استعمار، از سویی به دنبال معرفی خود به مثابه رهبری جبهه حق است و از سوی دیگر، در تلاش برای الگوسازی یک نظم جدید در مقابل نظم فعلی حاکم بر سیاست بین‌الملل می‌باشد.

۲-۵. کارگزاران قدرت نرم و دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به عنوان سازمان کارگزار تحقق دیپلماسی فرهنگی و قرارگاه تاکتیکی و حامل اقتدار معنوی^۱ نظام جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور است. این سازمان به عنوان متولی اصلی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، سازمانی دولتی و حاکمیتی، دارای شخصیت حقوقی مستقل و رسماً وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است که با طرح ادغام بخش‌های فرهنگی و تبلیغی نهادها و مؤسسات دولتی و عمومی فعال در خارج از کشور تشکیل شد و پس از تدوین اساسنامه و تأیید رهبر معظم انقلاب اسلامی، به طور عملی کار خود را در سال ۱۳۷۴ شمسی در قالب یک سازمان مستقل آغاز کرد. این سازمان اکنون حدود ۸۰ نمایندگی اعم از رایزنی فرهنگی، وابسته فرهنگی و خانه فرهنگ و همچنین مرکز تحقیقات در خارج از کشور دارد (کلهر و صادقی، ۱۳۸۹: ۱۸). مهم‌ترین وظیفه سازمان، ایجاد تمرکز در مدیریت روابط فرهنگی بین‌المللی، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و هماهنگی فعالیت‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور است

۱. این دو واژه وام‌گرفته از بیانات مقام معظم رهبری است. (مجموعه بیانات مقام معظم رهبری در کتاب رهنمون، انتشارات الهدی، ۱۳۸۴)

که در تمامی این موارد وزارت امور خارجه مسئولیت تنظیم، هماهنگی و نظارت بر امور فرهنگی برون مرزی ایران را با سایر کشورها بر عهده دارد.

ب) فرصت‌ها و ظرفیت‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا

۱. پیشینه غنی فرهنگی و تمدنی دو کشور

دو کشور ایران و ایتالیا با پیشینه غنی تمدنی و فرهنگی که از هزاره‌ها فراتر می‌رود. یکی در قلب آسیا و دیگری در قلب اروپا میراث ارزشمندی از علم، صنعت، فناوری و هنر را در کارنامه خود دارند. ایتالیا که پیشینه تمدنی روم باستان را با خود دارد، بنا به محاسبات یونسکو نیمی از میراث فرهنگی جهان را در خود قرار داده و از پایه‌گذاران و مراکز اصلی و مهد فرهنگ و تمدن جهان غرب است (برازش، ۱۳۸۸: ۲۱). رنسانس و تولد فرهنگی غرب که اروپای جدید را موجب شد، خاستگاه ایتالیایی داشته و حضور نوابغ هنر و فرهنگ غرب قبل و بعد از رنسانس، در این کشور بیش از دیگر کشورهای آن است. نوابغ و اندیشمندانی که نقش اساسی را در تکوین هنر، علم و صنعت در دنیای جدید غرب داشته‌اند.

۲. پیشینه غنی روابط سیاسی ایران و ایتالیا

قدمت روابط سیاسی ایران و ایتالیا به دوره اشکانیان بازگشته و این روابط بین دو امپراطوری بزرگ عصر خود تا زمان سامانیان ادامه داشت. با سقوط امپراطوری رم و انقراض سلسله ساسانی، روابط دو کشور دچار رکود گردید، اما مجدداً از دوره صفویه از سر گرفته شد. پس از تشکیل ایتالیای متحد (۱۸۶۱ م.) پیمان مودت و موافقتنامه همکاری‌های تجاری بین دو کشور منعقد گردید و هریک از دو دولت سفارتخانه‌های دائم خود را در خاک دیگری دائر کردند (۱۸۸۶ م.). در جریان جنگ جهانی دوم و اشغال ایران توسط قوای متفقین، روابط ایران با ایتالیا و دیگر دول محور، به طور مقطعی قطع گردید و پس از پایان جنگ، مجدداً از سر گرفته شد (عماد، ۱۳۹۰: ۱۲).

با وجود تنش‌های میان ایران و آمریکا، ایتالیا هرگز بانی مخالفتی با جمهوری اسلامی ایران نبوده و در مقایسه با بسیاری از کشورهای دیگر، کم‌تعارض‌ترین سیاست‌ها را در جبهه مقابل اتخاذ نمود. در جریان جنگ تحمیلی، دولت ایتالیا اعلام بی‌طرفی کرده و حتی در مواردی

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراست العالم الاسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین اسلام

۳۵

دین‌شناسی فرهنگی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران ...

مانند کاربرد سلاح‌های شیمیایی توسط رژیم عراق، این اقدام را به عنوان یک جنایت جنگی محکوم نمود. با خاتمه جنگ تحمیلی و آغاز دوره سازندگی، ایتالیایی‌ها همکاری خود را با ایران گسترش دادند و این روابط به ویژه پس از پیشنهاد طرح گفت‌وگوی تمدن‌ها از سوی جمهوری اسلامی ایران، ماهیت فرهنگی نیز به خود گرفت. در ادامه و طی سال‌های اخیر نیز این روابط ادامه داشته و تاکنون حدود سی موافقتنامه و یادداشت تفاهم همکاری در زمینه‌های مختلف بین دو کشور امضاء شده و همچنان در حال اجرا و قابل اعتبار است.

۳. پیشینه غنی روابط فرهنگی ایران و ایتالیا

پیشینه روابط فرهنگی ایران و ایتالیا به دوره امپراطوری‌های ساسانی و روم بازمی‌گردد. در این دوره ادیان ایرانی «میتراپی» و «مانوی» در قلمرو امپراطوری روم نفوذ چشم‌گیری داشته‌اند. نخستین پیمان فرهنگی دو کشور بین انوشیروان، امپراطور ساسانی و جوستینیانو، امپراطور روم منعقد (۵۳۳ م.) و این روابط در دوره اسلامی نیز استمرار یافت. در جریان همین مبادلات فرهنگی در اوایل قرن ۱۲ م. کتاب الاقتصاد فی الاعتقاد امام محمد غزالی در ایتالیا ترجمه شد و در سال ۱۳۰۳ م. اولین فرهنگ لغت فارسی نیز در این کشور انتشار یافت. ترجمه لاتین آثار ابن سینا و ۷۰ عنوان کتب اسلامی - ایرانی دیگر توسط گراردو اکومنا و ترجمه الحاوی رازی به دستور کارلوس اول پادشاه ناپل و سیسیل (۱۳۵۰ م.) نمونه‌های برجسته دیگری از این مبادلات فرهنگی هستند. موج بعدی ترجمه آثار مکتوب فرهنگ ایرانی - اسلامی، به قرن ۱۹ م. بازمی‌گردد که به عنوان نمونه در جریان آن، ترجمه منظومی از شاهنامه فردوسی به زبان ایتالیایی صورت پذیرفت (۱۸۸۹-۱۸۸۶ م.) و متعاقباً، در جریان برگزاری هزاره فردوسی، با برپایی مراسم باشکوهی، یکی از میادین شهر رم نیز به نام این شاعر شهیر ایرانی نام‌گذاری گردید (۱۹۳۳ م.) و تندیس فردوسی (اهدایی ایران به ایتالیا) نیز در این میدان نصب شد (۱۹۵۱ م.)^۱

این همکاری‌های فرهنگی که پس از انقلاب اسلامی نیز گسترش داشته، علاوه بر همکاری‌ها و تبادلات فرهنگی و هنری در پیمان‌های خواهرخواندگی شهرهای مختلف از جمله اصفهان با فلورانس نیز تجسم یافته است.

۱. پایگاه اینترنتی سفارت جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا (۹۶/۶/۲۱).

۴. وجود بسترهای قانونی مناسب برای اعمال دیپلماسی فرهنگی

موافقتنامه و تفاهم‌نامه‌های فرهنگی از ابزار اصلی دیپلماسی فرهنگی بوده که شرایط مناسب و لازم را برای گسترش مبادلات فرهنگی، علمی، و هنری بین دو کشور فراهم می‌نماید. موافقتنامه فرهنگی بین ایران و ایتالیا در سال ۱۳۳۷ شمسی به امضا رسیده و تاکنون نیز اعتبار دارد. بر اساس موافقتنامه مذکور برنامه مبادلات فرهنگی برای دوره‌های چهارساله تدوین و امضا شده که پس از انقلاب اسلامی تاکنون این برنامه چند بار تجدید شده که آخرین آن در سال ۱۳۹۴ش برای دوره چهار ساله به امضای نمایندگان طرفین رسیده است.

۵. پیشینه غنی مطالعات ایران‌شناسی و ایران‌شناسان برجسته

پیشینه طولانی مطالعات ایران‌شناسی در ایتالیا که از نیمه اول قرن ۱۶ میلادی شروع شده و تلاش پر ارج اندیشمندان ایتالیایی در معرفی فرهنگ، زبان و تاریخ ایران از جمله مهم‌ترین ظرفیت‌هایی است که برای انجام فعالیت‌های مختلف علمی، فرهنگی و هنری و کاربست دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در این کشور مهیا و کمک شایانی می‌نماید.^۱

در این خصوص، نقاط عطف برجسته‌ای وجود دارد که از جمله آنها ترجمه و انتشار کتاب سفر زیارتی سه شاهزاده سراندیپ^۲ که از آن به عنوان نخستین اثر ادبی فارسی که به زبان اروپایی برگردانده شده است، نام می‌برند و همچنین فعالیت‌های چاپخانه شرقی مه دیجی^۳ و آثار ماندگار مدیر دانشمند آن، باتیستا رایموندی^۴ (۱۶۱۴-۱۵۳۶ م.) و دو تن از همکارانش^۵ و همچنین آثار مبلغان مذهبی کاتولیک در خصوص مطالعات ایرانی می‌باشد (پیه مونتسه، ۱۳۷۱: ۱۳۸-۱۳۵).

انحطاط سیاسی و اقتصادی دولت‌های ایتالیا در قرن هفدهم موجب از رونق افتادن

۱. برای آشنایی با سیر مطالعات ایران‌شناسی در ایتالیا دو مقاله ارزشمند پروفیسور آنجلو میکله پیه مونتسه، ایران‌شناس برجسته و استاد بازنشسته دانشگاه رم در کتاب ایران‌شناسی اروپا و ژاپن، ویراسته رودی متی و نیکی کدی، ترجمه مرتضی اسعدی، انتشارات بین‌الملل المهدی در سال ۱۳۷۱ و کتاب مجموعه مقالات انجمن‌واره بررسی مسائل ایران‌شناسی، به کوشش علی موسوی گرمارودی، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، تهران، ۱۳۶۹ مراجعه شود.

2. II Peregrinaggio de tre Giovani Figliuoli Re Di Serendipo, Venezia, Michele Tramezzino, 1557.

این کتاب را پروفیسور پیه مونتسه همان کتاب هشت بهشت امیر خسرو دهلوی معرفی کرده است.

3. Stamperia Orientale Medicea

4. Giovani Batista Raimoundi

5. Giovani Batista Vecchietti, Gerolamo Vecchietti

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام
جمعیت تراست‌العلم الاسلامی

فصلنامه علمی - پژوهشی
انجمن مطالعات جهان اسلام
جمعية دراسة العالم الإسلامي

مطالعات ایران‌شناسی شده لیکن پس از تشکیل ایتالیای متحد در سال ۱۸۶۱ م. با عزیمت هیئت‌های مختلف عالی ایتالیایی به ایران، این مطالعات رونق خود را بازیافت.

مؤسسه دانشگاهی شرق‌شناسی ناپل نقش بسیار برجسته‌ای در این مطالعات در دوره قبل و به خصوص معاصر داشته و همچنین آکادمی ملی لینه چهای^۱، مؤسسه ایتالیایی خاورمیانه و خاور دور^۲ و بنیاد کاتیانی از مؤسسات مهم مطالعاتی و تحقیقاتی هستند که به روند مطالعات ایران‌شناسی در دوره معاصر کمک شایانی کرده و انتشارات و نشست‌های علمی معتبری را در این خصوص داشته‌اند.

۶. کرسی های زبان فارسی

زبان به عنوان یکی از مؤلفه‌های قدرت نرم از ابزار ارزشمند برای کاربست دیپلماسی فرهنگی است. پیشینه غنی مطالعات ایران‌شناسی و تلاش اندیشمندان و ایران‌شناسان برجسته ایتالیایی موجب شد تا اولین کرسی زبان فارسی در مرکز دانشگاهی شرق‌شناسی ناپل (دانشگاه ناپل فعلی) در سال ۱۹۵۷ میلادی به ریاست پروفیسور الساندرو باوزانی^۳ (۱۹۲۱-۱۹۸۸ میلادی) تأسیس شود. از جمله اقدامات این ایران‌شناس برجسته علاوه بر تألیف و نشر آثار برجسته در حوزه مطالعات ایران‌شناسی، تربیت دانشجویان برجسته‌ای بود که با همکاری و مدد ایشان کرسی‌های دیگر زبان فارسی به دانشگاه‌های ایتالیا اضافه شد. به دنبال آن کرسی‌های زبان فارسی در ونیز (۱۹۶۷ م.)، دانشگاه رم (۱۹۷۵ م.) و سپس در دانشگاه بلونیا (۱۹۸۷ م.) تأسیس گردید. دانشگاه ویترو در حال حاضر آخرین دانشگاهی در ایتالیاست که در آن کرسی زبان فارسی در سال ۲۰۰۳ م تأسیس شده است (اسماعیلی کلیشمی، ۱۳۹۱).

۷. حضور واتیکان در ایتالیا

حضور واتیکان - مقر مقدس کاتولیک‌های جهان در شهر رم - نیز از حیث مطالعه شرایط و مقتضیات محیطی فعالیت فرهنگی در کشور ایتالیا حائز اهمیت است.^۴

1. Accademia Nazionale dei Licei

2. Is. M. O.: Italiano Per il Medio ed Estremo Oriente

3. Alessandro Bausani

۴. آنچه در ادامه در معرفی واتیکان می‌آید، برگرفته از آخرین گزارش رایزنی فرهنگی سفارت ج.ا. ایران در ایتالیا درخصوص واتیکان است که در بایگانی گزارشات آن رایزنی قابل دسترسی است.

به طور کلی، ساختار دولت شهر واتیکان، شامل شماری از مجامع و انجمن‌ها، شوراهای پایی، دادگاه‌ها، ادارات و سازمان‌ها، کمیسیون‌ها و کمیته‌ها و بنیادهای وابسته است. یکی از این شوراهای پایی، شورای پایی گفتمان بینادینی می‌باشد که در تعامل با سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی تاکنون ده دوره گفتمان بینادینی مسیحیت کاتولیک با اسلام شیعی را با جمهوری اسلامی ایران برگزار کرده است.

تشکیلات کلیسای کاتولیک در سطوح مختلف علمی و آموزشی در سطح جهان فعالیت گسترده‌ای دارد. براساس آمار موجود تنها در شهر رم ۱۹ دانشگاه و دانشکده کاتولیکی مشغول به فعالیت هستند. علاوه بر این موارد، مراکز متعدد معتبر علمی و فرهنگی وابسته به این تشکیلات در سراسر ایتالیا خصوصاً شهر رم (همانند مؤسسه شرق‌شناسی پایی و کتابخانه واتیکان) وجود دارد که امکان بهره‌مندی از آنها برای فعالیت‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و کاربست دیپلماسی فرهنگی آن با توجه به شرایط (به خصوص جلب همکاری سفارت جمهوری اسلامی ایران در واتیکان) مربوطه فراهم است.^۱

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام
جمعیت نرسانت العالم الاسلامی

۸. مرادوات و همکاری‌های اقتصادی ظرفیت مناسبی برای اعمال دیپلماسی فرهنگی برقراری مرادوات اقتصادی بین دو کشور زمینه‌های مناسبی را برای فعالیت‌های فرهنگی بین آن دو فراهم خواهد کرد. در کشور ایتالیا که فرهنگ و هنر جایگاه سترگی دارد، این مرادوات بستر مناسبی را برای فعالیت‌های فرهنگی فراهم خواهد نمود. خصوصاً اینکه براساس قانون مالیاتی کشور ایتالیا امکان کسر مالیات شرکت‌ها با پرداخت هزینه‌های فعالیت‌های فرهنگی و هنری و حمایت از این‌گونه فعالیت‌های کشورهای خارجی وجود دارد.

در ایتالیا به عنوان اولین شریک تجاری جمهوری اسلامی ایران در اتحادیه اروپا، فرصت مناسبی برای انجام فعالیت‌های فرهنگی فراهم بوده و در این راستا یکی از مؤلفه‌های بارز عملکرد رایزنی فرهنگی در دوره‌های مختلف جلب مشارکت شرکای تجاری ایران می‌باشد که به عنوان نمونه می‌توان به برگزاری نمایشگاه فاخر و بزرگ هفت هزار سال هنر ایران در

۱. مایلم در این خصوص به عنوان نمونه به نمایش فیلم حضرت مسیح به کارگردانی نادر طالب‌زاده در دانشگاه پایی سالزینا در سال ۱۳۸۷ اشاره کنم یا برگزاری دوره‌های شیعه‌شناسی که با همکاری دانشگاه‌های پایی در سال‌های بعد برگزار گردید.

۲. پایگاه اینترنتی سفارت جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا.

ایتالیا اشاره کرد که با همکاری یکی از طرف‌های تجاری همکار با ایران صورت پذیرفت.

۹. همکاری‌ها و مبادلات علمی و دانشگاهی

دانشگاه‌ها به عنوان مراکز معتبر علمی با توجه به جایگاه ارزشمند و ظرفیت‌ها و امکانات مختلفی که در حوزه‌های مختلف علمی، فرهنگی و هنری دارند، ابزار کارآمدی برای انجام فعالیت‌های علمی، فرهنگی و هنری به شمار می‌آیند. در این راستا تعداد زیادی از دانشگاه‌ها در ایتالیا امکان بهره‌مندی از امکانات خود را علاوه بر انجام مبادلات علمی، مثل تبادل استاد و دانشجو، اخذ بورسیه و اعطای بورس و جز اینها، بهره‌مندی از فضا و سایر امکانات را نیز برای فعالیت‌های مختلف فرهنگی و هنری جمهوری اسلامی ایران فراهم می‌نمایند. ایران و ایتالیا از مراودات خوبی در حوزه دانشگاهی بهره برده و تاکنون بین ۶۵ تا ۷۰ تفاهم‌نامه بین دانشگاه‌های جمهوری اسلامی ایران و ایتالیا مبادله شده است (نجات‌پور، جمالی، کرمی، ۱۳۹۶: ۱۷۴). اجرایی کردن این تفاهمات فرصت‌های بسیار خوبی را برای اعمال دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا فراهم خواهد نمود.

۱۰. ایرانیان مقیم

امروزه که نقش بازیگران غیر دولتی و افکار عمومی موجب تغییر نظام بین‌الملل از دیپلماسی سنتی به دیپلماسی فرهنگی و عمومی شده است، بدون شک اتباع مهاجر در کشورهای میزبان، بالقوه می‌توانند به مثابه بازیگران تأثیرگذار، نقش برجسته‌ای را در ارتقای چهره کشور خود (موطن خود) ایفا نمایند.

حضور حدود سی هزار اتباع مهاجر ایرانی‌الاصل در کشور ایتالیا (رسولی، ۱۳۹۵: ۹۰)، با توجه به وضعیت مناسب این عده می‌تواند به عنوان ابزار خوبی در خدمت اعمال دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و انجام فعالیت‌های فرهنگی و هنری قرار گیرد. در این راستا تشکیل مؤسسات مردم‌نهاد از ایرانیان مقیم، با توجه به فراهم بودن شرایط قانونی و بستر مناسب برای فعالیت‌های این‌گونه مؤسسات در کشور ایتالیا، از جمله راهکارهای خوب برای بهره‌مندی از حضور ایشان در کشور ایتالیا، بوده و چه بسا چنین مؤسساتی بتوانند فعالیت و

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

اقدام ارزشمندی را انجام دهند که از مجاری رسمی و دولتی امکان آن فراهم نباشد.^۱

۱۱. حضور اسلام و مسلمانان در ایتالیا

حضور مجدد مسلمانان در ایتالیا پس از پیشینه طولانی اسلام در این کشور در سده‌های ۹ تا ۱۱ میلادی، به اوایل نیمه دوم قرن بیستم برمی‌گردد. جمعیت مسلمانان اکنون بالغ بر ۱/۵ میلیون نفر است که دارای تشکل‌ها و مراکز مختلف می‌باشند. تا آنجا که به شیعیان در ایتالیا مربوط می‌شود، اکثر آنها مهاجرانی هستند که به طور عمده از کشورهای پاکستان، ایران، افغانستان و لبنان به ایتالیا مهاجرت کرده و تعداد آنها را سی هزار نفر تخمین زده‌اند و در حال حاضر از چند مرکز و یک انتشارات بهره‌مندند.^۲

بخش قابل توجهی از دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا را همکاری با سازمان‌ها و مؤسسات هم‌سوی اسلام به طور عام و شیعیان به طور خاص تشکیل می‌دهد. بدیهی است که با توجه به توضیحات مختلف فوق امکان فعال‌تر نمودن این همکاری‌ها و تنوع‌بخشی به آن نیز وجود دارد.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام

۴۰

سال هفتم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۲

۱۲. وجود جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها و برنامه‌های مختلف فرهنگی و هنری بین‌المللی

ایتالیا از جمله کشورهایی است که در آن فرهنگ و هنر حضوری جدی داشته و سالانه رخدادها و جشنواره‌های مهمی در حوزه‌های مختلف با حضور کشورهای زیادی به صورت بین‌المللی در آن برگزار می‌شود.

حضور و شرکت جمهوری اسلامی برای معرفی فرهنگ و تمدن ایران اسلامی در این‌گونه رخدادها و بین‌المللی در ایتالیا فرصت‌های منحصر به فردی را فراهم می‌نماید که در فعالیت‌های مختلف دیگر آن، کمتر مشاهده می‌شود. از جمله این فرصت‌ها و امکانات معرفی و تبلیغات مناسب از سوی برگزارکنندگان هر برنامه بدون ایجاد حساسیت و برانگیختن مخالفت - های آشکار معاندان و نپرداختن هزینه‌های گزاف مربوط به انجام این فعالیت‌هاست. علاوه بر این، امکان آشنایی و معرفی مؤلفه‌های قدرت نرم ایران در کشور ایتالیا برای مخاطبان جهانی خصوصاً شرکت‌کنندگان دیگر کشورها نیز فراهم شده و فرصت‌های جدیدی را برای

۱. به عنوان نمونه می‌توان به فعالیت‌های انجمن الفبا در ایتالیا در حوزه دیپلماسی فرهنگی اشاره کرد.

2. See: www.Shia-islam.org

حضور در برنامه‌های مشابه در دیگر کشورها فراهم می‌نماید.^۱

۱۳. ذائقه سازگار ایتالیایی‌ها و وجود بنیادها، مؤسسات و مراکز مختلف فرهنگی و هنری از جمله شاخص‌ها و ممیزات دیپلماسی نوین و فرهنگی، بهره‌مندی از امکانات و ارتباطات غیردولتی و غیررسمی برای کاربست آن است. بخش اعظم فعالیت‌های فرهنگی و هنری در ایتالیا توسط بخش خصوصی برنامه‌ریزی و اجرا می‌گردد که می‌توان در این گروه شهرداری‌ها را هم به دلیل ماهیت غیردولتی قرار داد. مطابق آمار وزارت فرهنگ ایتالیا تعداد ۸۲۵۰ مجموعه بزرگ عمومی که عمدتاً در اختیار شهرداری‌ها هستند و ۴۶۰۹ مجموعه خصوصی در حوزه فعالیت‌های فرهنگی و هنری در ایتالیا فعال می‌باشند که برای گسترش فعالیت‌هایشان در حوزه بین‌المللی نیز علاقه داشته و اعلام آمادگی می‌نمایند. علاوه بر این موارد تعداد قابل توجه بنیادهای فرهنگی و هنری است که علاوه بر داخل کشور ایتالیا به همکاری با دولت‌ها و مؤسسات فرهنگی و هنری خارجی می‌پردازند که اهمیت توجه و بهره‌مندی از این نهادها را برای کاربست دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران دو چندان می‌نماید.

۱۴. روحیات، اخلاقیات و خصوصیات فرهنگی مشترک

برخورداری از روحیات، اخلاقیات و خصوصیات فرهنگی مشترک بین دو ملت ایران و ایتالیا زمینه‌ساز برقراری ارتباط سهل‌تر برای مراودات فرهنگی و هنری بوده و ظرفیت مناسبی برای کاربست دیپلماسی فرهنگی به شمار می‌آید. با توجه به چنین پتانسیل فرهنگی در ایتالیا شباهت‌ها و دیدگاه‌های فرهنگی مشترک ایران و ایتالیا ریشه در تاریخ کهن این دو کشور دارد. میهمان‌نوازی، گشاده‌رویی، مهربانی و ارزش دادن به نهاد خانواده از جمله مشترکات فرهنگی ایران و ایتالیا به‌عنوان مرکز جهان مسیحیت، جایگاه خاصی در میان پیروان این دین دارد و ایران نیز به عنوان یکی از بزرگ‌ترین قطب‌های جهان اسلام مطرح بوده و سهم زیادی در ترویج و تقویت ارزش‌های الهی و ابعاد معنوی زندگی بشر داشته است.

۱. نکته شایان توجه در این خصوص این است که در صورت عدم بهره‌برداری از این فرصت‌ها امکان حضور شرکت‌کنندگانی با نام ایران از طرف افراد حقیقی یا شرکت‌ها از دیگر کشورها وجود دارد که چه بسا محصولات آنها و آثار ارائه‌شده نه تنها معرف شایسته فرهنگ و تمدن ایران اسلامی نباشد، بلکه در جهت خلاف منویات نظام جمهوری اسلامی نیز باشد. نگارنده مثال‌های مختلفی در این خصوص می‌تواند ارائه نماید.

فصلنامه علمی - پژوهشی
مجموعه‌ی دراست‌های اسلامی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

۱۵. برخورداری از مکانی مستقل

متولی رسمی کاربست دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا، رایزنی فرهنگی سفارت به نمایندگی از سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی است. برخورداری از آپارتمانی مستقل (هرچند این مکان برای تکاپوی نیازهای رایزنی کافی نیست)، شرایط مناسب‌تری را برای پیشبرد دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی در ایتالیا فراهم کرده و علاوه بر امکان آسان‌تر انجام ملاقات‌ها و مراودات، کلاس‌های زبان فارسی و بعضی از نشست‌ها در همین مکان برگزار می‌شود.

۱۶. توجه به مهندسی روابط فرهنگی و تدوین سند ملی توسعه روابط فرهنگی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی نظر به وظیفه ذاتی و مسئولیت رسمی خود تلاش‌های زیادی را از بیش از یک دهه پیش در خصوص تهیه نقشه راه و برنامه راهبردی و بلندمدت در حوزه فرهنگی بین‌المللی انجام داده و «سند ملی توسعه روابط فرهنگی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران» براساس ماده پنج قانون برنامه پنج ساله توسعه را تهیه و تدوین نموده است. این سند که با بررسی و تلاش فراوان و بهره‌گیری از نظر کارشناسان همه دستگاه‌های دخیل تنظیم شده، راهگشای خوبی برای فعالیت‌های فرهنگی و هنری در حوزه دیپلماسی فرهنگی خواهد بود.

ج) تهدیدها و چالش‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا

۱. مقابله دولت آمریکا با جمهوری اسلامی ایران

از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ایران به دلیل ماهیت استکبارستیزی آن، دولت آمریکا تمام توان خود را برای خنثی کردن و ناکارآمد نمودن نظام جمهوری اسلامی به کار بسته و از جمله اقدامات این دولت، لابی‌گری و تلاش جدی آن برای جلوگیری از همکاری کشورهای مختلف خصوصاً اتحادیه اروپا و از جمله ایتالیا با ایران در همه حوزه‌ها بوده است.

۲. تبلیغات منفی رسانه‌های غرب

دنیای امروز، عصر اطلاعات و ارتباطات و در حقیقت، عصر رسانه‌های مدرن است.

انجمن مطالعات جهان اسلام

Islamic World Studies Association

جمعية تراسات العالم الاسلامی

فصلنامه علمی - پژوهشی

پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام

۴۲

سال هفتم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۱

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

۴۳

دبلماسی فرهنگی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران ...

امروزه اکثر رسانه‌های مهم دنیا تحت سیطره آمریکا و صهیونیسم، تلاش بسیار زیادی را برای ارائه چهره منفی از جمهوری اسلامی ایران به کار بسته‌اند. بدیهی است که کاربست دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در کشور ایتالیا به دلیل تلاش و تبلیغات منفی رسانه‌های مذکور از یک سو برای انجام فعالیت دچار مانع شده و از سوی دیگر، در صورت انجام فعالیتی نیز، به دنبال خنثی‌سازی اثرات آن اقدام هستند.

۳. فعالیت دولت‌ها و جبهه‌های مخالف و رقیب

یکی دیگر از تهدیدات پیش روی کاربست دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، اقدامات دولت‌های موافق جریان سلفی-گری و وهابیت است که با بهره‌مندی از امکانات مالی فراوان و با هزینه کردن زیاد تلاش می‌نمایند تا از فعالیت‌های فرهنگی و هنری جمهوری اسلامی ایران جلوگیری کرده یا با ارائه فعالیت‌های مشابه سعی در خنثی نمودن عملکرد دیپلماسی فرهنگی ایران دارند. رقبا و جبهه مخالف خواهان توقف قدرت و عدم تسری نفوذ جمهوری اسلامی بوده و بنابراین با تبلیغات گسترده، ترس از جمهوری اسلامی ایران را به دولتمردان و مردم ایتالیا منتقل کرده و موجب گسترش ایران‌هراسی می‌شوند.

۴. عدم شناخت مناسب از ذائقه فرهنگی کشور

«شناسایی» از جمله مأموریت‌های اصلی کارگزاران دیپلماسی فرهنگی در هر کشور است. عدم شناخت مناسب از ذائقه فرهنگی موجب می‌شود تا بعضاً فعالیت‌هایی برنامه‌ریزی و اجرا شود که نه تنها موجب ارائه چهره مثبتی از جمهوری اسلامی ایران نمی‌شود، بلکه امکان نتیجه عکس را فراهم می‌نماید.

۵. سیاست‌های اتحادیه اروپا

ایتالیا به عنوان یکی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا سیاست‌های خود را در خصوص همکاری با کشورهای دیگر بالطبع با سیاست‌های اتحادیه اروپا هماهنگ می‌نماید. بر این اساس سیاست‌های منفی اتحادیه اروپا در قبال جمهوری اسلامی بر میزان همکاری و مشارکت دولت ایتالیا تأثیر گذاشته و موجب بروز مشکلاتی برای کاربست دیپلماسی فرهنگی در این کشور خواهد شد.

۶. اسلام هراسی، شیعه هراسی و ایران هراسی

از جمله تهدیدات جدی فراوری دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که مبتنی بر ارزش‌های دینی و اسلامی است، ارائه چهره منفی و خشن از اسلام و شیعه می‌باشد. به طور مشخص پس از یازده سپتامبر تمرکز جنگ تبلیغاتی دول استکباری با بهره‌گیری از غول‌های رسانه‌ای وابسته به صهیونیسم بین‌الملل بر مثلث اسلام هراسی، شیعه هراسی و ایران هراسی قرار گرفته است. نهادهای تبلیغاتی وابسته به صهیونیسم از ایران هراسی و شیعه هراسی به صورت همزمان برای به چالش کشیدن عمق استراتژیک روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران استفاده نموده و همزمان تهاجم رسانه‌ای شدیدی را با توجه به شرایط سیاسی حاکم با هدف اسلام هراسی پیگیری نموده و با مطرح کردن موضوعاتی مانند آغاز دوره جدیدی از جنگ‌های صلیبی و هشدار به اتحادیه اروپا از جمله ایتالیا در رابطه با «سونامی اسلامی» تلاش می‌کنند تا نوعی فضای ترس، نگرانی و بی‌اعتمادی را نسبت به مسلمانان در سراسر اروپا ایجاد نمایند. رهبر معظم انقلاب نیز شیعه و ایران هراسی را ابزار استکبار برای حفاظت از رژیم صهیونیستی دانسته و آن را یکی از تهدیدات دشمن برشمرده‌اند.^۱

۷. فعالیت‌های دستگاه‌های موازی

مقام معظم رهبری در پاسخ به نامه مربوط به طرح تمرکز امور تبلیغات در خارج از کشور که منجر به تشکیل سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی گردید، فرمودند: «اصل ایده قابل قبول است در صورتی که واقعاً تمرکز حاصل شود» (رهنمون، ۱۳۸۴). جاذبه‌های اروپا به ویژه ایتالیا موجب انجام فعالیت‌ها و اقداماتی برای کاربست دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران از سوی دستگاه‌های مختلف است که بعضاً بدون هماهنگی با متولی رسمی این امر یعنی رایزنی فرهنگی صورت گرفته و این امر مشکلاتی را موجب می‌شود که امکان صرف تلاش‌ها و هزینه‌های زیادی برای خنثی نمودن این‌گونه فعالیت‌ها وجود دارد.

۸. بی‌ثباتی دولت‌ها در ایتالیا

در ایتالیا پس از جنگ جهانی دوم تاکنون دولت‌ها دوره‌های کوتاه‌مدتی داشته و بسیار کم،

۱. بیانات مقام معظم رهبری در ملاقات مسئولان عالی رتبه کشور در تاریخ ۹۳/۳/۲۰.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین جهان اسلام

دولتی توانسته است یک دوره کامل چهارساله زمام امور را در دست داشته باشد و تاکنون حدود ۶۵ دولت پس از جنگ جهانی دوم عهده‌دار این مسئولیت بوده‌اند. طبیعی است که تغییرات زود هنگام دولت‌ها موجب می‌شود که کارگزاران دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران نتوانند به دلیل عدم امکان اخذ مشارکت‌ها، همکاری‌ها و نظرات مثبت از سوی مسئولان دولتی وقت (به خاطر بیان احتمال تغییرات در دولت) برنامه‌های فرهنگی و هنری خود را در حوزه دیپلماسی فرهنگی اجرا نمایند.

۹. صبغه ایدئولوژیکی و سیاسی برنامه‌های فرهنگی و هنری

برگزاری برنامه‌های فرهنگی و هنری با صبغه ایدئولوژیکی و دینی از جمله تهدیدها در اتحادیه اروپا و ایتالیا می‌باشد. به دلیل شرایط سیاسی حاکم بر دولت ایتالیا و حتی نهادهای مردم‌نهاد و بنیادهای خصوصی فرهنگی و هنری بعضاً ترجیح می‌دهند که برای برگزاری فعالیت‌های ایدئولوژیک همکاری نکنند و چه بسا اجرای این برنامه‌ها موجب ایران‌هراسی شده و مشکلات و تضییقاتی را برای انجام فعالیت‌های فرهنگی و هنری کشورمان فراهم نماید.

۱۰. مواضع، تصمیم‌گیری‌ها و بیانات مقامات ارشد دولتی جمهوری اسلامی ایران

در کشورهای اتحادیه اروپا و از جمله ایتالیا، از جمله دلایل ایجاد موانع برای کاربست دیپلماسی فرهنگی آن از سوی دولت پذیرنده، مواضع، بیانات و دیدگاه‌های مقامات ارشد می‌باشد. به عنوان نمونه دیدگاه‌های رئیس دولت نهم به خصوص در مورد مسئله «هولوکاست» مشکلاتی را برای کاربست دیپلماسی فرهنگی ایران در ایتالیا ایجاد نمود. در صورتی که در شرایط فعلی دولت ایتالیا با توجه به مواضع دولت یازدهم همکاری‌های بسیار خوب و مشارکت‌های مؤثری برای این موضوع دارد.^۱

۱۱. سیاستگذاری واحد و یکسان برای کلیه کشورها

از جمله چالش‌های جدی برای کاربست دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

۱. نگارنده خود شاهد مخالفت شهردار باری از شهرهای جنوب ایتالیا پس از انجام کلیه هماهنگی‌ها و اخذ موافقت‌های لازم در خصوص اجرای یک برنامه نمایشگاه معرفی تمدن ایران اسلامی بوده و شهردار باری علناً با وجود همه موافقت‌های قبلی علت موافقت را موضع ریاست جمهوری دوره نهم در خصوص هولوکاست دانست. در صورتی که اخیراً در دولت یازدهم تفاهم‌نامه خواهرخواندگی بین شهر باری و بندرعباس انجام شده است.

در ایتالیا، یکسان‌نگری و همانندسازی این کشور با دیگر کشورهای جهان از سوی متولیان امر برای انجام فعالیت‌های فرهنگی و هنری و کاربست قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. هرچند در سال‌های اخیر تلاش‌های بسیار خوب و ارزشمندی برای طبقه‌بندی و شناسایی هر کشور به طور مستقل از سوی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی صورت گرفته و پیشرفت‌های بسیار خوبی نیز داشته است، اما در مرحله اجرا نگاه بعضی از مدیران حوزه فرهنگ، یکسان‌انگاری همه کشورها در انجام فعالیت‌هاست. در صورتی که چه بسا انجام یک فعالیت در یک کشور مناسب بوده و در کشور دیگر اثرات منفی برجای گذارد.^۱

۱۲. عدم فعالیت جدی بخش خصوصی

از مهم‌ترین عوامل دیپلماسی فرهنگی و قدرت نرم، بازیگران غیر دولتی به ویژه فعالان عرصه فرهنگ و هنر هستند. در شرایط کنونی عملاً شرایط لازم برای فعالیت بخش خصوصی در حوزه دیپلماسی فرهنگی محسوس نبوده و کم می‌باشد. به نظر می‌رسد از جمله دلایل این عدم فعالیت بخش خصوصی در حوزه دیپلماسی فرهنگی تضيیقات و مشکلات مربوط به همکاری دولت با بخش خصوصی در این راستا می‌باشد.

۱۳. نفوذ صهیونیسم

نظر به سیاست‌های اصلی جمهوری اسلامی برای حمایت از مظلومان، رژیم اشغالگر قدس و صهیونیسم بین‌الملل نیز بیشترین نقش را در مبارزه با نظام جمهوری اسلامی داشته و با توجه به نفوذ و لابی صهیونیسم خصوصاً در کشورهای اروپایی، تهدید جدی برای جلوگیری و توقف فعالیت‌های جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

د) راهبردهای فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا

راهبردهای فرهنگی محورهای موضوعی و محتوایی کلان برای ارائه چهره مثبت جمهوری اسلامی و معرفی تمدن ایرانی-اسلامی است که از تجربه عملی به‌کارگیری اسلام ناب و پشتوانه زبان و ادبیات فارسی و ارزش‌های فرهنگی و تمدنی ایران اسلامی و همچنین نفی

۱. به عنوان نمونه برگزاری کنسرت موسیقی در کشور ایتالیا فعالیتی مؤثر بوده در صورتی که اجرای آن در کشور پاکستان جزء اولویت‌ها نبوده و چه بسا موجب کدورت شیعیان آنجا گردد.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام
جمعیت تراست العالم الاسلامی

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
مجموعه دراستک تعلم الاسلامی
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین جهان اسلام

نظام سلطه بهره می‌گیرد. بر این اساس مناسب است برای حصول نتیجه و رسیدن به هدف کلان رسالت انقلاب اسلامی کلیه فعالیت‌های فرهنگی براساس راهبردهای مذکور و در قالب عرصه‌ها و موضوعات مربوطه انجام شود.

هدف کلان روابط فرهنگی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران و رسالت فرهنگی انقلاب اسلامی در جهان، «ایجاد و گسترش شناخت و علاقه و باور نسبت به اسلام ناب با منطق انقلاب اسلامی و تلاش برای تحقق حیات طیبه و رستگاری بشر» است (دهشیری، ۱۳۹۳: ۶۶). هدف کلان روابط فرهنگی و بین‌المللی مذکور در پنج محور راهبردی و موضوعی، تبیین آموزه‌های اسلام ناب، تبیین گفتمان و نظریه‌های انقلاب اسلامی، معرفی جمهوری اسلامی ایران و مزیت‌ها و دستاوردهای آن، معرفی ارزش‌های فرهنگ و تمدن اسلامی و ایرانی و تبیین ناکارآمدی مبانی نظری و عملکرد نظام سلطه، قابل اجرا و ارزیابی خواهد بود. برای تحقق محورهای راهبردی مذکور در رسیدن به هدف کلان مورد نظر، فعالیت‌های مختلفی برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود که این فعالیت‌ها در قالب «عرصه‌ها» توزیع و انجام می‌شود. عرصه‌های فعالیت‌های فرهنگی بین‌المللی بسترها و محمل‌هایی هستند برای ظهور و بروز مجموعه فعالیت‌ها و اقدامات در حوزه‌های مختلف روابط فرهنگی. عرصه‌ها نوعی دسته‌بندی شکلی از فعالیت‌های فرهنگی بین‌المللی است.

منظور از عرصه، قالب، بستر، زمینه یا شکل اجراست که محتوا در آن ارائه می‌شود. این اشکال اجرایی به هفت عرصه تبلیغی - دینی، علمی - آموزشی، محیط مجازی، رسانه‌ای، فرهنگی - هنری، سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، سازمان‌های مردم‌نهاد بومی تقسیم شده‌اند و تمامی فعالیت‌های فرهنگی بین‌المللی در ذیل این عرصه‌ها اجرا می‌شود.

با توجه به مطالعات انجام‌شده و توضیحات ارائه شده درخصوص هدف کلان، محورهای راهبردی پنج‌گانه و عرصه‌های مربوط به فعالیت‌ها و همچنین با عنایت به فرصت‌ها و تهدیدهای ذکرشده درخصوص حضور فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا، راهبردهای فعالیت‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در این کشور به شرح جدول ذیل پیشنهاد می‌شود:^۲

۱. در خصوص معرفی راهبردهای فرهنگی مذکور مطالعات مفصلی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی صورت گرفته، به خصوص در هشتمین هم‌اندیشی فرهنگی نمایندگان فرهنگی که در اسفند ۱۳۸۸ ارائه شده است.
۲. نکته شایان توجه در خصوص راهبردهای فرهنگی توجه به «مخاطبان» است بدیهی است که به دلیل محدودیت

رایف	راهبردهای فعالیتهای فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا
۱	گسترش علاقه و شناخت نخبگان و توده مردم ایتالیا به ارزشهای فرهنگ و تمدن اسلامی و ایرانی
۲	معرفی و گسترش شناخت نخبگان ایتالیا از گفتمان انقلاب اسلامی و اندیشههای امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری
۳	گسترش علاقه و گرایش نخبگان به زبان و ادبیات فارسی
۴	بهره‌مندی از ظرفیتهای قانونی همکاری با ایتالیا و گسترش همکاری با نهادهای غیر دولتی
۵	تأکید بر جنبه‌ها و مشترکات تمدنی دو کشور در فعالیتهای
۶	حفظ و توسعه ارتباطات با محافل مسیحی و کلیسای کاتولیک
۷	بهره‌گیری از موقعیت فرهنگی و تمدنی دو کشور در قاره اروپا و انجام فعالیتهای ماندگار با بعد بین‌المللی
۸	افزایش همکاری با نخبگان و مؤسسات غیر دولتی در نقد نظام سلطه

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية تراسف العالم الاسلامی
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهشهای باسی جهان اسلام

فعالیت‌ها لازم است در این خصوص نیز تقسیم‌بندی صورت بگیرد. مخاطبان می‌توانند در تعیین راهبردها برای ایتالیا به گروه‌های توده مردم، نخبگان و حاکمیت تقسیم‌بندی شوند. در این خصوص نیز نگارنده از گزارشات کارشناسانه سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی خصوصاً در موضوع تعیین مبانی سند راهبردی فعالیت‌ها در سال‌های ۸۵ تا ۸۹ استفاده کرده است. بر اساس گزارشات مذکور سطح شناخت مخاطبان به شناخت، شناخت نادرست، علاقه و باور تقسیم شده است. منظور از سطح شناخت مخاطبان، میزان آگاهی و معرفت هر گروه از مخاطبان به هریک از محورهای راهبردی پنج‌گانه می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

امروزه در عصر جهانی شدن و گسترش ارتباطات، دیپلماسی فرهنگی برای جمهوری اسلامی ایران به عنوان ابزار مناسب تحقق اهداف سیاست خارجی، به دلیل بهره‌مندی از منابع ارزشمند قدرت نرم و همچنین ماهیت اسلامی، ایدئولوژیکی و جهان شمول آنکه تأثیرات گوناگونی را بر نظام بین‌الملل داشته است، دارای اهمیت ویژه و سترگی است.

این مقاله با بررسی اجمالی تطور دیپلماسی، دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلام ایران را در کشور ایتالیا از منظر ظرفیت‌ها، فرصت‌ها و همچنین چالش‌ها و تهدیدهای پیش‌رو مورد واکاوی قرار داده و تلاش کرده تا ضمن توضیح اهداف کلی فعالیت‌های فرهنگی، راهبردهای فعالیت‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا را شناسایی نماید.

با توجه به توضیحات ارائه شده و شناخت فرصت‌ها و تهدیدهای فعالیت‌های فرهنگی در کشور ایتالیا و با امعان نظر به ویژگی‌های جغرافیایی، فرهنگی و سیاسی آن و همچنین توجه به تفاوت معیارهای فرهنگی داخلی جمهوری اسلامی ایران با این کشور، به نظر می‌رسد ایتالیا می‌تواند در صورت به‌کارگیری راهکارهای خاص مدیریت روابط فرهنگی از سوی جمهوری اسلامی، به عنوان مرکز استراتژیک فرهنگی (پایلوت) جمهوری اسلامی ایران در مجموعه کشورهای دارای نمایندگی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی^۱، زمینه‌های خوبی را برای اعمال قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران فراهم نموده و موجب تحقق اهداف آن در این حوزه شود. در این خصوص راهکارها و الزامات ذیل پیشنهاد می‌شود:

- از نظر نگارنده راهبردهای مرجح برای اعمال قدرت نرم و تحقق دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا، الف) راهبرد گسترش علاقه و شناخت نخبگان و توده مردم ایتالیا به ارزش‌های فرهنگ و تمدن اسلامی و ایرانی و همچنین ب) گسترش علاقه و گرایش نخبگان به زبان و ادبیات فارسی است. با توجه به ویژگی‌های کشور ایتالیا، کارگزاران دیپلماسی فرهنگی ما می‌توانند با بهره‌گیری از سابقه غنی تمدن و فرهنگ ایران، ضمن معرفی و شناساندن نقش ایران در فرهنگ بشری، هم خود را به عنوان مهد یکی از تمدن‌های بشری شناسانده و هم سیما و تصویری مثبت در نزد ایتالیایی‌ها پیدا نمایند.

همچنین با توجه به ظرفیت ایران‌شناسان، کرسی‌های زبان و ادبیات فارسی و سابقه آن

۱. منظور کشورهای عضو شینگن می‌باشد.

فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین جهان اسلام

در ایتالیا، این راهبرد هم به عنوان دومین راهبرد مرجح، ابزار مهم تحقق دیپلماسی فرهنگی ایران در ایتالیا خواهد بود.^۱

- درک گفتمان‌ها و جریان‌های فرهنگ بین‌الملل در اروپا، از جمله عوامل موثر در کارآمدی، موفقیت و تحقق دیپلماسی فرهنگی کشورمان خواهد بود. دیپلماسی فرهنگی جاده‌ای دو طرفه و مبتنی بر گفت و شنود و اقناع است. مخاطبان آن با عبور دادن پیام‌های ما از فیلترهای خود (با توجه به تفاوت‌های فرهنگی) آن را قبول یا رد می‌کنند. بنابراین، پذیرش رنگین‌کمانی بودن فرهنگ و تنوع فرهنگی موجب موفقیت در اعمال قدرت نرم ما در ایتالیا خواهد بود.

- نظر به جاذبه‌های کشور ایتالیا و علاقه‌مندی حضور نهادهای مختلف برای فعالیت‌های فرهنگی در این کشور و برای جلوگیری از موازی کاری‌ها و اتلاف سرمایه‌های کشور در این خصوص ضروری است کلیه نهادهای دخیل و دست‌اندرکار، اقدامات خود را در چارچوب «سند ملی توسعه روابط فرهنگی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران» و با مدیریت و هماهنگی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ساماندهی نمایند.

- شکی نیست که باور، هم‌فکری و مشارکت متعهدانه و مسئولانه تصمیم‌گیرندگان سیاسی به ویژه سفارت جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا به جایگاه دیپلماسی فرهنگی و مرکزیت استراتژیک فرهنگی ایتالیا، امکان بهره‌مندی ظرفیت‌های فرهنگی را در این کشور دو چندان خواهد کرد.

- نظر به پذیرش تنوع فرهنگی و سیاست‌های فرهنگی موجود در کشور ایتالیا، محور قرار دادن ایده‌های جهان‌شمول از قبیل ارزش‌های مشترک جهانی مثل صلح، ظلم‌ستیزی، آزادی بیان، حقوق بشر، مدارا و ... برای برنامه‌ریزی و اقدام در خصوص فعالیت‌های فرهنگی موجبات تحقق حداکثری اعمال قدرت نرم در این کشور را فراهم خواهد نمود.

- بدون شک لازمه تحقق اهداف فرهنگی، به‌کارگیری دیپلماسی فرهنگی کنشگر است. کنشگری به این معناست که دیپلماسی فرهنگی ما بتواند دست کم از فرصت‌ها و بسترهای فرهنگی موجود برای تأمین اهداف و منافع ملی کشور حداکثر استفاده را ببرد.

۱. بدیهی است که در قالب این دو راهبرد می‌توان همه اهداف کلان مورد نظر در سیاست‌های فرهنگی ج.ا.ایران را محقق نمود. به عنوان مثال در مورد زبان و ادبیات فارسی، توجه به ادبیات معاصر و برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌هایی در این خصوص، روش مناسبی برای معرفی گفتمان انقلاب اسلامی خواهد بود.

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسة العالم الإسلامي
فصلنامه علمی - پژوهشی
پژوهش‌های بنیادی جهان اسلام

وجود جشنواره‌های بین‌المللی معتبر فرهنگی و هنری در ایتالیا همانند جشنواره فیلم ونیز، موسیقی سان ریمو، دوسالانه هنرهای تجسمی ونیز و ... از جمله بهترین فرصت‌ها و بسترها برای معرفی فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی در ایتالیا را فراهم خواهد نمود. بر این اساس به خصوص با توجه به محدودیت امکانات رایزنی فرهنگی و از سوی دیگر تبعات منفی فعالیت‌های جداگانه، زمینه‌سازی و مدیریت و هماهنگی برای حضور جمهوری اسلامی ایران این جشنواره‌ها از جمله راهکارهای اصلی برای اعمال مؤثر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا به شمار می‌آید.

- با عنایت به مفهوم و خصوصیات دیپلماسی فرهنگی ضروری است فعالیت‌ها متناسب با علائق فرهنگی کشور مخاطب و استفاده‌گزینشی و حساب شده از ابعاد وجوه فرهنگی عمومی و مردمی برنامه‌ریزی و اجرا شود. زیرا ممکن است که فعالیت و برنامه فرهنگی که در یک کشور موفق و مؤثر است در کشور دیگر نامناسب و ناموفق باشد. بر این اساس این مقاله با توجه به شناخت جامعه ایتالیایی، «رویکرد تمدنی تعاملی» را به عنوان قالب کلیه فعالیت‌های فرهنگی (به جای رویکرد ایدئولوژیکی) در این کشور پیشنهاد می‌نماید.

- از جمله ویژگی‌های فرهنگی ایتالیا این است که برنامه‌ها و جشنواره‌های مهم بین‌المللی که در پهنه جهانی نیز شناخته شده‌اند، علاوه بر پایتخت در شهرهای دیگر نیز برگزار شده و برد تبلیغی گسترده‌ای نیز دارند. بر این اساس «توزیع» فعالیت‌های فرهنگی و هنری جمهوری اسلامی در شهرهای مختلف و حتی کم جمعیت از یک سو موجب فراگیری بیشتر فعالیت‌ها و در نتیجه گسترش دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی شده و از سوی دیگر، به دلیل محدودیت‌های مالی امکان بهره‌مندی از حمایت مادی و معنوی در شهرهای کوچک بیشتر از پایتخت و یک یا دو شهر بزرگ و مطرح در ایتالیاست.

منابع و مأخذ

- آشنا، حسام‌الدین (۱۳۸۳). «فرهنگ، ارتباطات و سیاست خارجی، ارائه مدلی برای دیپلماسی عمومی». فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع). شماره ۲۱.
- اسماعیلی کلیشمی، علیرضا (۱۳۹۱). کرسی‌های زبان فارسی عوامل پیوند فرهنگی ایران و ایتالیا. همایش بین‌المللی دین در آیین هنر. دانشگاه آزاد اسلامی همدان.
- بشیر، حسن (۱۳۹۵). دیپلماسی گفتمانی (تعامل سیاست، فرهنگ و ارتباطات). تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- بشیریه، حسین (۱۳۷۹). نظریه‌های فرهنگ در قرن بیستم. تهران: نشر طلوع.
- بیات، فرهاد (۱۳۸۹). مناسبات و اسناد فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. جلد اول: نهادها و مراکز فرهنگی. تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- پیه موتنسه، آنجلو (۱۳۷۶). ایران‌شناسی در ایتالیا. در کتاب ایران‌شناسی در اروپا و ژاپن. ویراسته رودی متی و نیکی گدی. ترجمه مرتضی اسعدی. تهران: الهدی.
- تراسبی، دیوید (۱۳۸۲). اقتصاد و فرهنگ. ترجمه کاظم فرهادی. تهران: نشر نی.
- حقیقی، رضا (۱۳۸۶). فرهنگ و دیپلماسی در آیین دیپلماسی فرهنگی اتحادیه اروپا در قبال جمهوری اسلامی ایران. تهران: انتشارات بین‌المللی الهدی.
- خانی، محمدحسن (۱۳۸۴). «دیپلماسی فرهنگی و جایگاه آن در سیاست خارجی کشورها». دانش سیاسی. شماره ۲.
- درخشه، جلال؛ غفاری، مصطفی (۱۳۹۰). «دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران در جهان اسلام فرصت‌ها، اقدامات، اولویت‌ها و دستاوردها». فصلنامه مطالعات فرهنگ - ارتباطات. سال دوازدهم. شماره ۱۶.
- دهشیری، محمدرضا (۱۳۹۳). دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۸۹). «دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی در منطقه خلیج فارس». فصلنامه سیاست. مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دوره ۴۰. شماره ۴.
- رسولی، نوید (۱۳۹۵). جستاری در فرهنگ ایتالیا. تهران: مرکز مطالعات فرهنگی و بین‌المللی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی.
- سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی (۱۳۸۴). رهنمون (مجموعه بیانات مقام معظم رهبری درباره اصول و مبانی فعالیت‌ها در حوزه بین‌الملل). تهران: الهدی.
- سمیعی اصفهانی، علیرضا؛ فتحی مظفری، عبدالرضا (۱۳۹۱). «نقش و جایگاه قدرت نرم در دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران». فصلنامه مطالعات خاورمیانه. سال نوزدهم. شماره ۳.
- صالحی امیری، سیدرضا؛ سعید، محمدی (۱۳۸۹). دیپلماسی فرهنگی. تهران: انتشارات ققنوس.
- عماد، سیدمحمد (۱۳۹۰). ایتالیا. تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
- قشقاوی، حسن (۱۳۸۹). دیپلماسی عمومی. تهران: وزارت امور خارجه.

فصلنامه علمی - پژوهشی
مجموعه ترانس‌الام اسلامی
پژوهش‌های باسی جهان اسلام

۵۲

سال هفتم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۲

فصلنامه علمی-پژوهشی
پژوهش‌های بنیادین جهان اسلام

۵۳

دیپلماسی فرهنگی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران ...

کلهر، سینا؛ صادقی، محمدمسعود (۱۳۸۹). «بررسی وضعیت دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
۱. دستگاه‌ها و نهادهای فعال». مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. دفتر مطالعات فرهنگی. کد
موضوعی ۲۷۰. شماره مسلسل ۱۰۳۲۱.

مورگنتا، هانس، جی (۱۳۷۴). *سیاست میان ملت‌ها*. ترجمه حمیرا مشیرزاده. دفتر مطالعات سیاسی و بین
المللی وزارت امور خارجه.

نای، جوزف (۱۳۸۷). *قدرت نرم ابزار موفقیت در سیاست بین‌الملل*. ترجمه سیدمحسن روحانی و مهدی
ذوالفقاری. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

واعظی، محمود (۱۳۸۹). *دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی*. تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع
تشخیص مصلحت نظام.

هادیان، ناصر؛ احدی، افسانه (۱۳۸۸). «جایگاه مفهومی دیپلماسی عمومی». *فصلنامه بین‌الملل روابط خارجی*.
سال اول. شماره ۳.

پایگاه اینترنتی رایزنی فرهنگی سفارت جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا. Rome. Icro. Ir

پایگاه اینترنتی سفارت جمهوری اسلامی ایران در ایتالیا. roma.mfa.ir

Nye, Joseph S. (2004). *Soft Power: The Means of Success in World Politice*. New York:
Public Affairs.

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۰۷۰۲۰۲

به این مقاله این گونه استناد کنید:

درخشه، جلال؛ اسماعیلی کلیشمی، علیرضا (۱۳۹۶)، «دیپلماسی فرهنگی و قدرت نرم جمهوری اسلامی
ایران در ایتالیا؛ فرصت‌ها، تهدیدها و راهبردها»، *فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام*، س ۷، ش ۲،
تابستان ۹۶، صص ۵۳-۲۷.